

حقوق بشر و حق بر فراموش شدن در عصر فناوری‌های نوین اطلاعاتی

سیدقاسم زمانی *

شیما عطار **

شناسه دیجیتال اسناد (DOI): 10.22066/cilamag.2016.23525

تاریخ دریافت: ۱۳۹۳/۱۲/۰۵

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۴/۰۳/۱۹

چکیده

این مقاله به دنبال شفاف‌سازی دیدگاه‌ها راجع به یکی از چالش‌های مهمی است که در پی پیدایش و گسترش اینترنت و وب ۲٫۰ در حوزه حریم خصوصی و حمایت از داده‌ها پدیدار شده است. این واقعیت که در جهان اینترنت، همه‌چیز به خاطر سپرده شده و هیچ‌چیز فراموش نمی‌شود، در تعارض با حافظه شکننده بشری است. در همین راستا، در جامعه اروپا بحث راجع به نیاز به مقررات‌گذاری درباره «حق بر فراموش شدن»^۱ شکل گرفته که مبنای آن، حقوق شخصیت و عناصری چون حق بر حریم خصوصی، خلوت و حمایت از داده است. به موجب این حق که ریشه در حق بر حریم خصوصی دارد، افراد می‌توانند خواستار حذف اطلاعاتشان در اینترنت و فراموش شدن آن شوند. از سوی دیگر، ممکن است حق بر فراموش شدن با سایر حقوق اساسی که به‌طور سنتی مورد حمایت قرار گرفته‌اند نظیر آزادی بیان و دسترسی به اطلاعات، در تعارض قرار گیرد.

این مقاله به تاریخچه، تعریف و شناسایی حق بر فراموش شدن که بنیان و اساس آن توسط آژانس‌های حمایت از داده پی‌ریزی شده می‌پردازد و چارچوب اروپایی جدید در حوزه حمایت از داده را بررسی می‌کند.

واژگان کلیدی

حمایت از داده، حریم خصوصی، حق بر فراموش شدن، فضای مجازی، دستورالعمل حمایت از داده ۱۹۹۵، رأی ۱۳ مه ۲۰۱۴ دیوان دادگستری اروپا

drghzamani@gmail.com

shimaattar@gmail.com

1. Right to be forgotten

* دانشیار دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه علامه طباطبایی

** نویسنده مسئول، دانشجوی دکتری حقوق خصوصی دانشگاه علامه طباطبایی

مقدمه

یکی از مهم‌ترین چالش‌های اینترنت و وب ۲،۰ در ارتباط با حریم خصوصی، حمایت از داده، شهرت، آبرو و حافظه نامحدود دیجیتالی است. اینترنت، همه‌چیز را ثبت و ضبط کرده و هیچ‌چیز را فراموش نمی‌کند. ظرفیت گسترده اینترنت و این واقعیت که دسترسی به اطلاعات از طریق موتورهای جستجوگر تسهیل شده، مباحثی جدل‌آمیز در زمینه حریم خصوصی ایجاد کرده است؛ خصوصاً اینکه در اینترنت، هر متنی بالقوه دارای مخاطبین جهانی است که اعاده حیثیت اجتماعی را برای قربانیان شایعات بی‌اساس، تهمت‌ها، بدنامی‌ها، رسوایی‌ها و افشای بدون رضایت داده‌های شخصی دشوارتر می‌کند.^۲

در وب، تمامی اطلاعات از جمله اسناد مکتوب، تصاویر و فیلم‌های ویدیویی، ضبط و نگهداری می‌شود. داده‌ها در شبکه وجود دارد. برای مثال، اگر شخصی نام دیگری را در موتورهای جستجوگر جستجو کند، به راحتی به بخش عظیمی از اطلاعات خصوصی و داده‌های شخصی وی از گذشته تاکنون دسترسی پیدا می‌کند. بسیاری از نوجوانان که تحت تأثیر دیگران و با هدف اجتماعی شدن، بخش وسیعی از داده‌های خود را در محیط مجازی منتشر می‌کنند پس از مدتی به هنگام یافتن شغل با مشکل افشای اطلاعات مواجه می‌شوند.^۳

از ژانویه ۲۰۱۲ در اتحادیه اروپا بحث راجع به پیش‌نویس قانونی برای اصلاح قوانین حمایت از داده در اروپا آغاز شده است. این قوانین بر آن است که جایگزین دستورالعمل حمایت از داده ۱۹۹۵ شود و با توجه به پیشرفت سریع فناوری، به دنبال به‌روزر کردن قواعد و اعمال و اجرای پیوسته آن در اتحادیه اروپاست.

نخستین بار ویویان ردینگ، کمیسر دادگستری، حقوق اساسی و شهروندی، ایده «حق بر فراموش شدن» را در ۲۲ ژانویه ۲۰۱۲ مطرح و اعلام کرد: «اینترنت از قدرت نامحدودی برای جستجو و حفظ خاطرات برخوردار است. ممکن است بخش کوچکی از داده‌های شخصی حتی سال‌ها پس از به اشتراک‌گذاری یا عمومی‌سازی، تأثیری عمیق بر جای گذارد».^۴ او مثال‌هایی درباره نوجوانانی مطرح کرد که اطلاعاتی را در اینترنت منتشر کردند که اندکی پس از آن، از افشای آن پشیمان شده بودند. در چنین موقعیتی نه تنها باید فرصتی به حق بر فراموش شدن داده شود، بلکه باید حق صرف‌نظر کردن از رضایت بر پردازش داده‌های شخصی نیز به افراد داده

2. Pere Simón Castellano, "The Right to Be Forgotten under European Law: A Constitutional Debate", *Lex Electronica*, vol. 16.1 (Hiver/Winter 2012): 28, accessed September 3, 2013, http://www.lex-electronica.org/docs/articles_300.pdf.

3. *Ibid.*, 4.

4. Viviane Reding, Vice President of the European Commission, EU Justice Commissioner, The EU Data Protection Reform 2012: Making Europe the Standard Setter for Modern Data Protection Rules in the Digital Age 5 (Jan. 22, 2012), accessed September 4, 2013, <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=SPEECH/12/26&format=PDF>.

شود.^۵

پیتر هاستینکس، مقام ناظر حمایت از داده‌های اروپا^۶ معتقد است که نمونه بارز نیاز به حمایت مؤثرتر از داده‌های شخصی، حق بر فراموش شدن است که به موجب آن، امکان حذف داده‌های شخصی فراهم می‌شود و به‌ویژه در زمینه شبکه‌های اجتماعی و سایر خدمات آنلاین قابل‌اعمال است. هاستینکس بر این باور است که به‌موجب این حق، باید اطلاعات پس از طی مدت زمان مشخص به‌طور خودکار، پاک و محو شود، حتی اگر صاحب داده، اقدامی برای حذف داده‌ها نکرده باشد یا از نگهداری داده‌ها مطلع نبوده باشد. به عبارت دیگر، داده‌ها مجهز به تاریخ انقضا شود.^۷

۱. مفهوم حق بر فراموش شدن

حق بر فراموش شدن در بستری تاریخی پدید آمده و تکامل یافته و با توسعه شبکه‌های اجتماعی مجازی، گستره و اهمیتی جدید یافته است.

۱-۱. پیشینه حق بر فراموش شدن

این حق، ریشه در ادراک و فهم حریم خصوصی به‌عنوان حقی اساسی دارد. حق بر حریم خصوصی ایجاب می‌کند که افراد بتوانند در فضای مجازی ناشناس بمانند و خود تصمیم بگیرند که کدامیک از اطلاعاتشان در دسترس عموم قرار گیرد. این حق، با مشکل اساسی افراد، که حق تصمیم‌گیری درباره این است که کدامیک از اطلاعات راجع به آن‌ها در اینترنت قابل دسترس باشد، مرتبط است. نگرانی‌ها نه‌تنها داده‌های شخصی را که صاحب داده، آن را در اینترنت قرار داده دربرمی‌گیرد، بلکه اطلاعاتی را هم که دیگران به اشتراک می‌گذارند دربردارد.

گذشته حق بر فراموش شدن با حقوق کیفری ارتباط پیدا می‌کند، بدین معنا که برخی از جرائم پس از گذشت مدت مشخص، از سابقه کیفری افراد، حذف و به فراموشی سپرده می‌شود. محو محکومیت‌های کیفری از سوابق کیفری، بازگشت محکومین به جامعه را تسهیل کرده و فرصتی مجدد به آن‌ها می‌دهد. پیشرفت فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطاتی، بُعد تازه‌ای به این موضوع بخشیده است. نیاز به حذف برخی اطلاعات راجع به افراد به استناد حق بر حریم خصوصی و حقوق شخصیت، بیش از پیش مورد توجه قرار گرفته است. به نظر می‌رسد که لازم

5. Katarzyna Ciuckowska-Leszczewicz, The Right to Be Forgotten. European Approach to Protection of Personal Data, University of Warmia and Mazury in Olsztyn, (2012): 2, accessed September 2, 2013, <http://www.uwm.edu.pl/lawreview/sites/default/files/UWMLRVol.204.pdf>.

6. Peter Hustinx, European Data Protection Supervisor

7. Pere Simón Castellano, *op. cit.*, 24.

است میان انتشار و توزیع آزادانه اطلاعات و اراده و تصمیم افراد در حفظ اطلاعات، تعادل برقرار شود. به همین منظور، حق بر فراموشی، به رسمیت شناخته می‌شود.^۸

عنوان حق بر فراموش شدن، موضوع جدیدی نیست. تا مدت‌ها بحث معنای «اصل دادگاه‌های شفاف»^۹ به‌ویژه در مورد حق دسترسی عموم به صورت جلسات دادگاه و سوابق کیفری گذشته افراد در اروپا، امریکا، کانادا و استرالیا ادامه داشت. نخستین بار در اروپا اصطلاح «حق از خاطرزدایی»^{۱۰} به معنای دادن فرصت به افراد در مسدود کردن آثار منفی افشای سوابق قضایی و جنایی که مدت طولانی از آن گذشته است، مطرح شد. پس از آن، بحث راجع به اصطلاح «حق فراموش شدن» آغاز شد، بدین معنا که به افراد، حق حذف یا اعتراض به پردازش بدون رضایت داده‌های شخصی داده شود، حتی اگر این داده‌ها پیش از این در اسناد عمومی مانند روزنامه‌های رسمی دولت آمده باشد.^{۱۱}

حق بر فراموش شدن، مفهومی مبتنی بر حمایت از داده‌های شخصی و یکی از اصول اساسی قانون انفورماتیک و آزادی‌های ۱۹۷۸ فرانسه^{۱۲} است که مدت نگهداری از داده‌ها را در زمان لازم برای نیل به هدف، چارچوب‌بندی و حق محو شدن داده‌های نادرست، مبهم، ناقص یا داده‌هایی که جمع‌آوری، انتقال یا نگهداری آن ممنوع است مطرح می‌کند.^{۱۳}

حق بر فراموش شدن در فضای مجازی از حق بر ناشناس ماندن،^{۱۴} گمنامی^{۱۵} و خلوت^{۱۶} حمایت می‌کند. در فرانسه این حق از سوی الکستورک، رئیس کمیسیون ملی اطلاعات و آزادی‌ها^{۱۷} در ۱۲ نوامبر ۲۰۰۹ مطرح شد. به نظر حقوق دانان فرانسوی، وجود این حق، دو دلیل اساسی دارد: نخست آنکه فراموشی به اندازه حافظه برای بشر ضروری است. مطابق نظریه ویکتور میروشونبرگر،^{۱۸} «آنچه بشر را سر پا نگاه داشته است، توانایی فراموش کردن است. اگر فردی نتواند فراموش کند، همواره گذشته را به یاد آورده و مقایسه می‌کند و نمی‌تواند در زمان

8. Katarzyna Ciuckowska-Leszczewicz, *op. cit.*, 3.

9. Open courts principle

10. The right to oblivion

11. Pere Simón Castellano, *op. cit.*, 29.

12. la loi informatique et libertés de 1978.

13. M. Pierre-Xavier Chomiak De Sas, L'existence d'un droit à l'oubli numérique, Mémoire de Master II «Droit des médias et des télécommunications», Faculté de Droit et de Science Politique d'Aix Marseille, (2009-2010): 7, accessed September 5, 2013, http://junon.univ-cezanne.fr/u3iredic/wp-content/rapports/memoires/internet/memoire_chomiakdesas.pdf.

14. le droit à l'incognito

15. le droit à l'anonymat

16. le droit à la solitude

17. Alex Türk, le président de la Commission nationale de l'information et des libertés.

18. Viktor Mayer-Schönberger

حال تصمیم‌گیری کند». دوم آنکه به نظر می‌رسد این ابزار حقوقی تنها شیوه‌ی حمایتی در مقابل تهدیدات پیش روی کاربران در فضای مجازی است. در واقع، وضعیت کنونی کاربرد اینترنت و سوءاستفاده از داده‌های شخصی، اهمیت فزاینده‌ای به حق بر فراموش شدن می‌دهد. ابزارهای حقوقی موجود نتوانسته است پاسخ‌گوی این تهدیدات باشد و ویژگی مجازی بودن، مانع تخصیص حقی قانونی با ضمانت اجرای مؤثر شده است. لازم است تا در خصوص حق بر فراموش شدن، همچون سایر موضوعات مرتبط با اینترنت، مانند حمایت از نام‌های دامنه،^{۱۹} مقررات‌گذاری دقیق صورت گیرد.^{۲۰}

۲-۱. حق بر فراموش شدن در شبکه‌های اجتماعی مجازی

در عصر حاضر، هرکس می‌تواند اطلاعات را برای مدتی نامحدود در محیط اینترنت قرار داده و ذخیره کند. این اطلاعات، خواه حرفه‌ای و خواه شخصی، در دسترس همگان قرار می‌گیرد. با پیدایش ابزارهای فناوری و رایانه‌ای، افراد بیش از پیش داده‌های شخصی خود را عمدی یا غیرعمدی در اینترنت به‌ویژه شبکه‌های اجتماعی مجازی قرار می‌دهند.

استیل اشنایدر،^{۲۱} آموزگار ۲۵ ساله دبیرستان کنستوگا،^{۲۲} در شبکه اجتماعی مجازی *مای‌اسپیس*^{۲۳} تصویری از خود با عنوان «دزد دریایی مست»^{۲۴} به اشتراک گذاشته بود. او در تصویر، کلاه دزدان دریایی بر سر گذاشته و مشروبات الکلی مصرف می‌کرد. این تصویر، مشکلات بسیاری برایش ایجاد کرد.^{۲۵} نخست، بازرس مدارس با مشاهده تصویر، او را به علت برخورد غیرحرفه‌ای توبیخ کرد؛ سپس رئیس دانشگاه *میلرزویل*^{۲۶} که *استیسی* در آن مشغول به کار بود، مدرک آموزگاری وی را معلق کرد. *استیسی* به این تصمیم اعتراض و دعوای حقوقی را با این استدلال آغاز کرد که به علت رفتار قانونی در ساعاتی غیر از ساعات کاری محکوم شده و اقدام او در انتشار چنین تصویری تحت حمایت آزادی بیان و اصلاحیه نخست قانون اساسی آمریکا بود. باوجود این، دادگاه *پنسیلوانیا*^{۲۷} استدلال وی را رد کرده و اظهار داشت که اصلاحیه

19. la protection des noms de domaines

20. M. Pierre-Xavier Chomiac De Sas, *op. cit.*, 8-9.

21. Stacy Snider

22. Conestoga

23. MySpace

24. "Drunken Pirate"

25. For more information about the facts of the case Stacy Snyder, you can see the article titled "Court Rules against Teacher in MySpace 'Drunken Pirate' Case", published in The Washington Post on December 3rd, 2008, <http://wapo.st/g3SH>.

26. Millersville University

27. District Court for the Eastern District of Pennsylvania

نخست قانون اساسی از مطالب ارسالی در شبکه‌های اجتماعی مجازی حمایت نمی‌کند.^{۲۸} این پرونده، نمونه‌ای از تأثیرات منفی به‌اشتراک‌گذاشتن اطلاعات در شبکه‌های اجتماعی مجازی است. پرسشی که به میان می‌آید این است که آیا شهروندان نمی‌توانند از حق محو شدن و فراموش شدن اطلاعات شخصی به‌اشتراک‌گذاشته‌شده در شبکه‌های اجتماعی مجازی برخوردار باشند؟^{۲۹}

حقوق حمایت از داده‌ها که در دستورالعمل EC/۴۶/۹۵ ذکر شده است، به افراد، حق می‌دهد که بر استفاده سایرین از داده‌های شخصی قابل‌شناسایی، خواه حساس و غیرحساس و خواه محرمانه و غیرمحرمانه نظارت کنند. این حق، به‌ویژه به معنای حق افراد در حذف و محو داده‌های شخصی در مواردی است که صاحب داده، رضایت خود را اعلام نداشته است. در واقع، در راستای جنبه قانونی‌یافتن روند پردازش داده‌های شخصی، رضایت صاحب داده الزامی است. افراد از این حق برخوردارند که حذف یا اصلاح اطلاعات قابل‌شناسایی خود در شبکه‌های اجتماعی مجازی را مطالبه کنند. به عبارت دیگر، افرادی که رضایت بر انتشار تصویر، فیلم ویدیویی و نظرات خود در شبکه‌های اجتماعی مجازی نداشته باشند، به استناد قوانین حمایت از داده اروپا می‌توانند حق حذف شدن، فراموش شدن یا اصلاح داده‌های شخصی خود را اعمال کنند.^{۳۰}

حال اگر شخص صاحب داده، داده‌های شخصی را در شبکه‌های اجتماعی مجازی انتشار دهد، تکلیف چه خواهد بود؟ پاسخ این پرسش در کشورهای اروپایی نظیر اسپانیا روشن است. در این کشور، قانون حمایت از داده‌ها^{۳۱} به‌صراحت از حق انصراف از رضایت سخن گفته است. ماده ۳.۶ این قانون به حق انصراف از رضایت اعلام‌شده - هنگامی که دلایل و اصولی وجود داشته باشد - اشاره کرده است. در نتیجه، افراد می‌توانند از رضایت خود صرف‌نظر کرده و آن را باطل کنند و حتی اگر صاحب داده، آن را منتشر کرده باشد، از مسئولین شبکه‌های اجتماعی، تقاضای حذف داده‌های شخصی را بکنند.

در حال باید پذیرفت که حق دسترسی، اعتراض، اصلاح و حذف اطلاعات منتشرشده در شبکه‌های اجتماعی مجازی، راه‌حل واقعی و مؤثر برای حل مشکل استمرار وجود اطلاعات در شبکه‌ها نیست. اساساً از آنجاکه این اطلاعات وارد حوزه عمومی شده و کاربران مختلف در سراسر دنیا می‌توانند آن را کپی یا بارگذاری کنند، احتمالاً حذف کامل و مؤثر اطلاعات، امکان‌پذیر

28. The United States District Court for the Eastern District of Pennsylvania, December 3rd, 2008, Case 2:07-cv-01660-PD : <<http://voices.washingtonpost.com/securityfix/Decision%202008.12.03.pdf>>.

29. Pere Simón Castellano, *op. cit.*, 7.

30. *Ibid.*, 9.

31. Ley Orgánica 15/1999, de 13 de diciembre, de Protección de Datos de Carácter Personal.

نیست. باین‌حال، اعطای حق دسترسی، اعتراض، اصلاح و حذف داده‌های شخصی در شبکه‌ها، حداقل ضمانت به شهروندان برای نظارت بر داده‌های شخصی است.^{۳۲}

۲. آژانس‌های اروپایی حمایت از داده‌ها و نقش آن‌ها در به رسمیت شناختن حق بر فراموش شدن

۱-۱. آژانس حمایت از داده‌های فرانسه^{۳۳}

کمیسیون ملی انفورماتیک و آزادی‌های فرانسه،^{۳۴} در به رسمیت شناختن «حق بر فراموش شدن»^{۳۵} در انطباق با اصول حمایت از داده‌ها پیشگام بوده است. کمیسیون اعلام می‌دارد: «بی‌شک در عصر کنونی، اصول مندرج در قانون ۶ ژانویه ۱۹۷۸ بیش از گذشته به فعلیت نزدیک شده است. در عصر شبکه‌ها و فضای مجازی، اصول زیر از حمایتی افزون برخوردار است: اصل نظارت بر صحت داده‌های جمع‌آوری شده، محرمانگی اطلاعات اسمی،^{۳۶} حق دسترسی و اصلاح،^{۳۷} حق ممانعت^{۳۸} و درنهایت، حق بر فراموش شدن».^{۳۹}

با گذشت زمان، کمیسیون با درک بیشتر از این مسئله که اصول حمایت از داده، بیش از هر چیز، مرتبط با ظهور شبکه‌های مجازی است، حمایت را به تارنماها نیز تسری داد. در سال ۲۰۰۹، کمیسیون، بیانیه‌ای در شناسایی طبیعت اساسی «حق بر فراموش شدن» منتشر کرد: «... اینکه اطلاعات راجع به اشخاص در فضای مجازی بماند و استمرار داشته باشد غیرقابل پذیرش و خطرناک است زیرا طبیعت انسانی اقتضا دارد که افراد در طی زمان تغییر کنند. همگان از حق حمایت از آزادی بیان و آزادی اندیشه و به تبع آن از حق تغییر نظر، مذهب، عقاید سیاسی، ارتکاب خطای جوانی^{۴۰} و درنهایت، تغییر در زندگی برخوردارند. به همین جهت، کمیسیون از بحثی که در فرانسه راجع به موضوع مهم «حق بر فراموش شدن» مطرح شده است ابراز خرسندی می‌کند».^{۴۱}

علاوه بر این، در فرانسه در طرح قانونی که سنا تصویب کرده اما هنوز در مجمع ملی به

32. Pere Simón Castellano, *op. cit.*, 10.

33. Agence française de protection des données

34. la Commission nationale de l'informatique et des libertés

35. le droit à l'oubli

36. la confidentialité des informations nominatives

37. le droit d'accès et de rectification

38. le droit d'opposition

39. CNIL, 20ème rapport d'activité, Paris, La Documentation Française, 1999, p. 6.

40. la possibilité de commettre des erreurs de jeunesse

41. CNIL, 30ème rapport d'activité, Paris, La Documentation Française, 2009, p. 29.

تصویب نرسیده است، به‌صراحت به حق بر فراموش‌شدن اشاره شده و بیان می‌دارد:^{۴۲}

«درمجموع، لازم به ذکر است که بسیاری از تدابیر زیر در این طرح قانونی، امکان ترتیب‌اثر دادن به حق بر فراموش‌شدن در فضای مجازی را فراهم کرده است: ... امکان اعمال آسان‌تر حق ممانعت، شهرت،^{۴۳} حذف داده‌ها...؛ امکان استفاده آسان‌تر و مؤثرتر از دادرسی مدنی در مواردی که اعمال حق حذف داده‌ها برای افراد دشوار است.»^{۴۴}

۲-۲. آژانس حمایت از داده‌های ایتالیا^{۴۵}

این آژانس که بالاترین مقام حمایت از داده‌ها در ایتالیاست در نوامبر ۲۰۰۴ پرونده‌ای راجع به «حق بر فراموش‌شدن»^{۴۶} را بررسی کرد و این حق را بنابر ماده ۱۱ قانون حمایت از داده‌های ایتالیا^{۴۷} به رسمیت شناخت و بر وجود این حق اصرار ورزید. مطابق ماده ۱۱، داده‌های شخصی، تنها با اهداف خاص، مشخص و قانونی قابل جمع‌آوری و نگهداری است و با ازبین‌رفتن اهداف، دیگر پردازش، توجیه قانونی نخواهد داشت. بنابراین آژانس اعلام می‌دارد که آنچه در ماده ۱۱ قانون حمایت از داده‌های ایتالیا از آن حمایت شده، دربردارنده حق بر فراموش‌شدن است که شامل حق حذف داده‌های شخصی به هنگامی است که هدف اساسی پردازش از بین رفته است. حق بر فراموش‌شدن به‌عنوان ابزاری برای اعمال مؤثر اصول حمایت از داده‌ها به‌کار می‌رود و مستلزم آن است که داده‌ها تنها برای هدفی که به‌منظور آن جمع‌آوری شده، به کار رود و باید صحیح، دقیق، کامل و به‌روز باشد تا زمانی که برای نیل به هدف نیاز است نگهداری شود.^{۴۸}

۲-۳. آژانس حمایت از داده‌های اسپانیا^{۴۹}

آژانس حمایت از داده‌های اسپانیا، پیشرو در بسط و تعریف نوین از حق بر فراموش‌شدن است. بنابر مقررات آژانس، این امکان هست تا شهروندی که جزء مقامات عمومی به حساب نمی‌آید و موضوع اخبار عمومی نیست، از حق واکنش و تصحیح داده‌های شخصی در اینترنت برخوردار

42. Proposition de loi visant à mieux garantir le droit à la vie privée à l'heure du numérique, submitted by Yves Détraigne and Anne-Marie Escoffier, senators, recorded by the Senate Presidency, p. 8, <www.senat.fr/leg/pp109-093.html>.

43. Renommé

44. Pere Simón Castellano, *op. cit.*, 19-20.

45. Garante per la Protezione dei Dati Personali

46. Diritto all'oblio

47. Codice in materia di protezione dei dati personali

48. Pere Simón Castellano, *op. cit.*, 20-21.

49. Agencia Española de Protección de Datos

باشد؛^{۵۰} خصوصاً که موتورهای جستجوگر، حجم وسیعی از اطلاعات را ارائه می‌کنند. آژانس به گوگل دستور داد تا لینک‌های موجود به هر تارنما‌های دربردارنده داده‌های شخصی غیرصحیح و منقضی را که حق بر فراموش شدن در آن نقض شده حذف کند و عنوان کرد که افراد، هم‌زمان از حق حذف داده‌های شخصی منتشرشده بدون رضایت و حق اعتراض به پردازش داده‌ها در موتورهای جستجوگر برخوردارند. گوگل با این ادعا که اطلاعاتی که از سوی اشخاص ثالث در دسترس قرار گرفته، عمومی محسوب می‌شود، دعوی در دادگاه ملی اسپانیا^{۵۱} مطرح و استدلال کرد که تنها انتشاردهندگان و نه موتورهای جستجوگر ممکن است مسئول آنچه در تارنماها و اینترنت منتشر می‌شود فرض شوند. به دنبال این دعوا، بحثی مهم راجع به برقراری تعادل میان حق بر فراموش شدن از یک‌سو و آزادی بیان و اطلاعات از سوی دیگر در اروپا آغاز شد. دادگاه ملی اسپانیا به بررسی موضوع پرداخت و از دیوان دادگستری اروپا^{۵۲} در خصوص دو موضوع، تقاضای ارائه خطمشی مقدماتی کرد: نخست آنکه آیا گوگل ملزم به ضمانت و حمایت از حق حذف داده‌ها و حق اعتراض موجود در مواد ۱۲. b و ۱۴. a دستورالعمل حمایت از داده‌های اروپا هست یا خیر؟ دوم آنکه در شرایطی که نگهداری از داده‌ها در تارنمای مبدأ، قانونی بوده اما متقاضی مدعی است که نمایش آن در موتورهای جستجوگر، تهدیدکننده حق حریم خصوصی، آبرو و حق فراموش شدن است، آیا آژانس حمایت از داده‌های اسپانیا می‌تواند گوگل را ملزم به حذف یا مسدودکردن اطلاعات کند؟^{۵۳}

رأی ۱۳ مه ۲۰۱۴ دیوان دادگستری اروپا پاسخ‌گوی پرسش‌ها در این باره است: دیوان اعلام می‌دارد که قوانین حمایت از داده اتحادیه اروپا خصوصاً دستورالعمل ۱۹۹۵ بر موتورهای جستجوگر، همچون گوگل به‌عنوان «کنترل‌کننده داده»^{۵۴} حاکم است. گوگل به پردازش داده‌های شخصی موضوع دستورالعمل حمایت از داده اتحادیه اروپا می‌پردازد. شایان ذکر است که پیش از این، گوگل در پرونده‌های مشابه، با این استدلال پیروز شده بود که داده‌ها را تنها شاخص‌بندی می‌کند و نه پردازش، و به جهت استقرار دفتر مرکزی این شرکت در امریکا، ملزم به رعایت تعهدات حمایت از داده، همچون شرکت‌های اروپایی نیست. دیوان در رأی خود اظهار می‌دارد که اگر شرکتی دارای شعبات فرعی در حوزه اتحادیه اروپا باشد، کماکان مشمول قوانین حمایت از داده اتحادیه اروپا می‌شود. بنابراین، سایر شرکت‌های امریکایی دارای شعبه در اروپا همچون توئیتر، فیس‌بوک و لینکدین نیز مشمول این قوانین می‌شوند. در واقع، دیوان با شناسایی حق بر

50. AEPD Decision procedure no. TD/01335/2008 and TD/00627/2009.

51. Audiencia Nacional

52. Court of Justice of the European Union

53. Pere Simón Castellano, *op. cit.*, 22-23.

54. Controller

فراموش شدن، مقرر می‌دارد که اشخاص، تحت شرایط معین می‌توانند درخواست حذف اطلاعات ناکافی و نامرتب خود را بنمایند و حتی در مواردی که اطلاعات به صورت قانونی منتشر شده باشد، این امکان وجود دارد.^{۵۵}

۳. حق بر فراموش شدن در رویه کمیسیون اروپا

۳-۱. الحاق حق بر فراموش شدن در اصلاحیه دستورالعمل حمایت از داده اتحادیه اروپا

اگرچه اغلب اصول و حقوقی که در دستورالعمل ۱۹۹۵ اتحادیه اروپا (دستورالعمل حمایت از افراد در برابر پردازش داده‌های شخصی و جریان آزاد داده‌ها)^{۵۶} از آن حمایت شده، تا به امروز معتبر و مورد توجه بوده، واقعیت این است که اینترنت و وب ۲،۰ روند ارتباطات عمومی و محیطی را که داده‌ها در آن توزیع می‌شود به طور کلی تغییر داده است و چالش‌ها در خصوص حریم خصوصی و حقوق حمایت از داده‌ها به سرعت افزایش یافته است.^{۵۷}

موضوع حق بر فراموشی به عنوان یکی از چالش‌های مهم برای حمایت از داده در قرن ۲۱ پدیدار شده است. به همین منظور، اخیراً کمیسیون اروپا به این موضوع توجه ویژه کرده است. کمیسیون در مکاتبات و ارتباطات با شورا، کمیته اقتصادی و اجتماعی^{۵۸} و کمیته منطقه‌ای^{۵۹} تحت عنوان «رویکردی جامع راجع به حمایت از داده‌های شخصی در اتحادیه اروپا»^{۶۰} بیان می‌دارد:^{۶۱}

«تأکید می‌ورزیم بر اهمیت اصلاح ابزار اعمال حق دسترسی، اصلاح، حذف و مسدود کردن داده‌ها و تبیین حق بر فراموش شدن به معنای حق افراد در قطع پردازش یا حذف داده‌ها، زمانی که دیگر برای اهداف قانونی نیازی به آن‌ها نیست، در مواردی که پردازش با رضایت صاحب داده صورت گرفته یا هنگامی که او از رضایت خود صرف نظر کرده یا زمانی که مدت نگهداری به پایان رسیده است».^{۶۲}

55. Judgment of 13 may 2014 Court of Justice of the European Union, accessed January 5, 2015, <http://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2014-05/cp140070en.pdf>

56. Council Directive 95/46/EC of 24 October 1995 on the protection of individuals with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data.

57. Pere Simón Castellano, *op. cit.*, 24.

58. Economic and Social Committee

59. Committee of the Regions

60. "A Comprehensive Approach on Personal Data Protection in the European Union"

61. Pere Simón Castellano, *op. cit.*, 25.

62. European Commission COM (2010) 609 Final, "A Comprehensive Approach on Personal Data Protection in the European Union", Brussels, 2010, <<http://bit.ly/bXUXvi>>.

شورای اتحادیه اروپا، تلاش‌ها در راستای اصلاح قوانین حمایت از داده‌ها را ستوده و کمیسیون اروپایی را تشویق کرده است که حق بر فراموش شدن را به‌عنوان ابزاری قانونی، تعریف و تبیین کند.^{۶۳}

کمیسیون اروپا برای اخذ نظرات گوناگون راجع به رویکرد جامع و نوین به حمایت از داده‌ها در اتحادیه اروپا از جمله حق بر فراموشی، از تاریخ ۴ نوامبر ۲۰۱۰ تا ۱۵ ژانویه ۲۰۱۲ مذاکرات عمومی برگزار کرد. در ادامه به برخی از مذاکرات اشاره می‌شود:^{۶۴}

آژانس حمایت از داده‌های اسپانیا از الحاق حق بر فراموش شدن در برخی مقررات دستورالعمل ۹۵/۴۶/EC، مشخصاً راجع به کیفیت داده‌ها و اصول محدودیت جمع‌آوری در مواد ۷.a و ۶.۱.c حمایت و موافقت خود را در به رسمیت شناخته شدن دو حق حذف، مسدود کردن یا اصلاح داده‌های نادرست در اینترنت و اعتراض علیه پردازش بدون رضایت داده‌های شخصی در موتورهای جستجوگر اعلام کرد.^{۶۵}

دولت فدرال آلمان^{۶۶} پیشنهاد کرد که اصطلاح «حق بر فراموش شدن»^{۶۷} از «حق حذف کردن»^{۶۸} تمییز داده شود، چرا که اصطلاح نخست، مفهومی وسیع‌تر از دومی دارد و به همین جهت، آلمان بر این باور است که دستورالعمل جدید اروپایی باید به روشنی ابزار مرتبط و مناسب برای اعمال حق بر فراموش شدن را مشخص و استثنائات آن را در چارچوب جدید سیاست‌های حمایت از داده‌های اروپا تبیین کند. به‌علاوه، دولت آلمان از ایده «تعیین تاریخ انقضا برای داده‌ها در فضای مجازی» استقبال می‌کند.^{۶۹}

مقام حمایت از داده‌های بلژیک^{۷۰} نیز پیشنهاد کرد که چارچوب حمایتی جدید، برای برقراری تعادل میان محدودیت در مدت نگهداری، حق بر فراموش شدن و نیاز به حفظ و ذخیره اطلاعات تاریخی و فرهنگی تلاش کند. به عبارت دیگر، داده‌های تاریخی و فرهنگی تحت حمایت آزادی اطلاعات و اطلاع‌رسانی است و به همین منظور باید به آرشیو مختص به تحقیقات تاریخی

63. Council Conclusions on the Communication from the Commission to the European Parliament and the Council – A Comprehensive Approach on Personal Data Protection in the European Union, adopted on 3071st Justice and Home Affairs Council meeting, Brussels, 24th and 25th February, 2011, <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/jha/119461.pdf>.

64. Pere Simón Castellano, *op. cit.*, 26.

65. *Ibid.*

66. German Federal Government

67. Right to Be Forgotten

68. Right of Deletion

69. Contribution of the German Federal Government to the European Commission's Consultation on the Comprehensive Approach to Personal Data Protection in the European Union, Berlin, 5th January, 2011, <http://ec.europa.eu/justice/news/consulting_public/0006/contributions/public_authorities/bundesregierung_en.pdf>.

70. Belgian Data Protection Authority

انتقال یابد.^{۷۱}

اما از سوی دیگر، انگلستان، انتقادات بیشتری را از به رسمیت شناختن حق بر فراموش شدن، مطرح کرد. این کشور از نظام حقوقی کامن‌لا پیروی می‌کند. در کشورهایی با این نظام، دلایل به رسمیت شناختن این حق، بسیار اندک است و رویکردی کاملاً متفاوت نسبت به کشورهای اروپایی وجود دارد. با این حال، دفتر کمیسر اطلاعات انگلستان^{۷۲} بیان می‌دارد:^{۷۳}

«هنگامی که حق بر فراموش شدن را مدنظر قرار می‌دهیم، «رضایت»، اهمیتی اساسی دارد. کمیسیون باید وسعت و مرزهای اعمال این حق را به روشنی مشخص کند. از جمله مواردی که اعمال این حق میسر است زمانی است که فردی بخواهد داده‌ها و سوابق خود را در شبکه‌های اجتماعی مجازی پاک کند اما این گونه موارد محدود است... اجرایی شدن این حق در برخی شرایط با مشکلات فنی روبه‌روست، چرا که اطلاعات در دسترس عموم در اینترنت قرار گرفته است. کمیسیونر اطلاعات انگلستان از پیشنهاد کمیسیون در خصوص مشخص کردن مرزهای «حق بر فراموش شدن» استقبال می‌کند».^{۷۴}

نتیجه آنکه با توجه به مذاکرات و مشورت‌های صورت گرفته، به نظر می‌رسد که کمیسیون اروپا، حق بر فراموش شدن را در اصلاحیه دستورالعمل حمایت از داده‌های اروپا وارد کند، همان‌طور که از رأی ۱۳ مه ۲۰۱۴ دیوان دادگستری اروپا مبنی بر به رسمیت شناختن حق بر فراموش شدن استقبال کرده است.

۲-۳. تحلیل پیشنهاد کمیسیون اروپا

ماده ۱۷ مقررات پیشنهادی کمیسیون اروپا در ژانویه ۲۰۱۲ به منظور جایگزینی بر دستورالعمل حمایت از داده ۱۹۹۵ تحت عنوان «حق بر فراموش شدن و محو شدن»^{۷۵} به حق بر فراموش شدن اشاره کرده است. مطابق ماده ۱۷ افراد در مواردی که دیگر رضایت ندارند که دیگران از اطلاعاتشان استفاده کنند- خصوصاً در رابطه با داده‌های شخصی که در دوران کودکی و نوجوانی در دسترس عموم قرار گرفته است - می‌توانند از کنترل‌کننده بخواهند تا داده‌های شخصی را

71. Contribution of the Belgian Data Protection Authority to the European Commission's consultation on the comprehensive approach to personal data protection in the European Union, Brussels, 2011, <<http://bit.ly/pINtNI>>.

72. Information Commissioner's Office

73. Pere Simón Castellano, *op. cit.*, 27.

74. Contribution of the Belgian Data Protection Authority to the European Commission's consultation on the comprehensive approach to personal data protection in the European Union, Brussels, 2011, <<http://bit.ly/pINtNI>>.

75. Right to be forgotten and to erasure

محو کند.^{۷۶}

در این ماده مقرر شده است که اگر کنترل‌کننده، داده‌های شخصی را عمومی ساخته یعنی در دسترس عموم قرار داده باشد، باید تدابیر فنی را اعمال کند و اشخاص ثالثی را که به پردازش داده‌ها مشغول هستند از تقاضای صاحب داده مبنی بر قطع کپی و حذف هرگونه پیوند مرتبط با داده‌های شخصی مطلع سازد.^{۷۷}

آنچه در ماده ۱۷ بیان شده بسیار بحث‌برانگیز است. مطابق مقررات پیشنهادی، هنگامی که فردی تقاضای حذف داده‌های شخصی را بکند، کنترل‌کننده باید به‌شخصه کلیه اقدامات منطقی را برای شناسایی تمامی اشخاص ثالث مرتبط و برای تأمین امنیت پردازش داده‌های شخصی اتخاذ کند. برای مثال، اگر نوجوانی که تصاویری در صفحه شخصی فیس‌بوک خود منتشر ساخته و به دنبال آن، دوستانش تصاویر را ذخیره کرده‌اند، خواستار محو تصاویر شود، مطابق ماده ۱۷، فیس‌بوک ملزم است تصاویر او را از آلبوم دوستانش نیز حذف کند. مشکل آنجاست که به لحاظ فنی، حذف تصاویر کپی و ذخیره‌شده در سایر سایت‌ها امکان‌پذیر نیست.^{۷۸}

در واقع، الزام به مطلع‌ساختن اشخاص ثالث، شرط دشواری است، چرا که مشخص کردن مکان‌هایی که داده‌های شخصی در آن پراکنده شده و انتشار یافته، عملاً غیرممکن است. مقررات پیشنهادی، پرسش‌هایی درباره تعادل میان آزادی بیان و حق بر حریم خصوصی بر جای گذاشته است که به آن پرداخته می‌شود:^{۷۹}

پرسش اول: آیا حق بر فراموش شدن، تنها حاکم بر داده‌هایی است که صاحب داده فراهم آورده یا بر اطلاعات عمومی که سایرین منتشر کرده‌اند نیز حاکم می‌شود؟

ماده ۱۷ نه تنها بر اطلاعات قابل‌شناسایی که کاربر منتشر کرده، حاکم است، بلکه هرگونه اطلاعات راجع به کاربر را که در فضای مجازی در دسترس قرار گرفته است نیز شامل می‌شود. به نظر می‌رسد بنابر مقررات پیشنهادی، تمامی اطلاعات راجع به افراد توسط دیگران منتشر کرده‌اند و اطلاعاتی که خود افراد منتشر کرده و دیگران کپی کرده‌اند نیز مشمول تعریف داده‌های شخصی موجود در متن ماده ۱۷ می‌شود چرا که مطابق تعریف ماده ۴ از داده‌های شخصی، هرگونه اطلاعات راجع به صاحب داده را دربرمی‌گیرد. در واقع، تمایزی بر اساس منبع اطلاعات وجود ندارد.^{۸۰} علاوه بر این، همان‌طور که اشاره شد، نه تنها اطلاعاتی را که صاحب داده

76. Katarzyna Ciuckowska-Leszczewicz, *op. cit.*, 6.

77. *Ibid.*

78. *Ibid.*, 7.

79. On The "Right to be forgotten": Challenges and suggested changes to the data protection regulation, May 2, 2013, Center for Democracy and Technology, CDT Analysis of the European Commission's Proposed Data Protection Regulation (Apr. 9, 2012): 4-5, accessed September 1, 2013, <https://www.cdt.org/report/cdt-analysis-european-commissions-proposed-data-protection-regulation>.

80. Katarzyna Ciuckowska-Leszczewicz, *op. cit.*, 7.

درمورد خود منتشر ساخته، همچون نظرات شخصی در وبلاگ‌ها پوشش می‌دهد بلکه اطلاعات راجع به او را که دیگران فراهم آورده‌اند نیز شامل می‌شود. این‌گونه از تعارض میان حق بر حریم خصوصی فرد و حق آزادی بیان سایر افراد که راجع به وی مطالبی منتشر ساخته‌اند، در بررسی پرونده دستور مقام حمایت از داده‌اسپانیا به گوگل، مبنی بر حذف جستجوهای منتهی به تخلفات پیشین مالیاتی کاربران در دیوان دادگستری اتحادیه اروپا مورد توجه قرار گرفت. دیوان می‌بایست تصمیم می‌گرفت که آیا دستور به گوگل درمورد امحاء موارد جستجو در خصوص اطلاعات قانونی و صحیح به استناد حق بر حریم خصوصی و حق بر فراموش شدن، در تعارض با آزادی بیان نیست؟^{۸۱} در رأی ۱۳ مه ۲۰۱۴ دیوان مقرر داشت که درخواست به حذف، حتی در مواردی که اطلاعات به‌طور صحیح و قانونی منتشر شده باشد امکان‌پذیر است. البته در هر مورد به‌طور مشخص، درخواست حذف لینک از گوگل باید به لحاظ آزادی بیان و منفعت عمومی پرونده، به‌طور جداگانه لحاظ شود. در واقع، دیوان برای حق بر فراموش شدن، محدودیت‌هایی همچون نقش صاحب داده در حوزه عمومی و زندگی اجتماعی و منفعت عمومی دسترسی به برخی اطلاعات، در نظر گرفته است. باین‌حال، بیشترین پافشاری دیوان، بر اهمیت حق بر حریم خصوصی و حمایت از داده‌های شخصی است که ممکن است به‌واسطه نمایش پیوندهای خاص به دنبال جستجوی نام اشخاص حقیقی و حقوقی در گوگل به آن تعرض شود.^{۸۲}

پرسش دوم: حق بر فراموش شدن تا چه میزان بر بیان سایر افراد نیز حاکم است؟ آیا ماده ۱۷ بر اطلاعات شخصی که صاحب داده آن را فراهم کرده و دیگر افراد آن را نقل کرده‌اند نیز حاکم می‌شود؟

ماده ۱۷ علاوه بر اعطای حق گسترده به کاربران، راجع به اطلاعات ایشان که سایرین فراهم آورده‌اند، حق مداخله در محتوای بیان سایر کاربران را نیز می‌دهد. این ماده هیچ‌گونه محدودیتی در قبال نقل قول یا تفسیر سایر کاربران راجع به اطلاعاتی که صاحب داده فراهم کرده است، در نظر نمی‌گیرد. برای نمونه، مطابق ماده ۱۷ اگر کاربری در صفحه شخصی خود در خصوص فیلمی اظهار نظر کند یا سایرین برای او نظر بگذارند و برخی از این نظرات، نقل قول مستقیم از متن اصلی کاربر باشد، وی حق دارد نه‌تنها خواستار حذف مطلب اصلی، بلکه نقل قول‌های خود که دیگران اشاره کرده‌اند نیز بشود. این مسئله، نمود موقعیتی است که در آن، منفعت یک کاربر در حذف اطلاعات، با حق بیان و مشارکت در مباحث عمومی تلاقی پیدا می‌کند.

ماده ۱۷ پیشنهادی به کاربر این امکان را می‌دهد که از فراهم‌آوردندگان خدمات آنلاین، تقاضا

81. On the "Right to Be Forgotten": Challenges and Suggested Changes to the Data Protection Regulation, *op. cit.*, 3.

82. Judgment of 13 May 2014 Court of Justice of the European Union, *op. cit.*

کند که داده‌ها را از جمله داده‌هایی که عمومی شده و در دسترس همگان قرار گرفته است، حذف کند. این امر سبب محدودیت در حق آزادی بیان کاربران و تحمیل مسئولیتی غیرمنطقی بر فراهم‌آوردندگان خدمات آنلاین می‌شود.

به نظر برخی مفسرین، اعطای حقی گسترده برای حذف داده‌های شخصی، آزادی بیان اشخاص ثالث را تحت تأثیر قرار می‌دهد. بنابراین ماده ۱۷ پیشنهادی، حقوق کاربران اینترنت را تهدید می‌کند و در تنظیم سازوکار مناسبی برای ایجاد تعادل میان حقوق حمایت از داده‌افراد و حقوق آزادی بیان دیگران با شکست روبه‌رو بوده است. این ماده، چگونگی برقراری تعادل میان حق بر حریم خصوصی و آزادی بیان را به روشنی توضیح نمی‌دهد. این درحالی است که در بسیاری از کشورها به منظور جلوگیری از بدنامی مادام‌العمر ناشی از اعمال ارتكابی صغار، با محدودسازی انتشار یا دسترسی به سوابق کیفری نوجوانان، سیاست حذف محکومیت نوجوانان از سوابق آن‌ها پس از طی مدتی مشخص، اعمال شده است. در واقع، قانونگذاران این کشورها به‌هنگام تالاقی حق بر حریم خصوصی و آزادی بیان و دسترسی به اطلاعات حقیقی، تصمیمی دشوار اما مناسب اتخاذ کرده‌اند.^{۸۳}

ماده پیشنهادی، نمود این مسئله است که بنابر حق بر حریم خصوصی، افراد باید بتوانند بر چگونگی پردازش داده‌های خود نظارت کنند. اگرچه این ماده به‌درستی به دنبال اعطای آگاهی بیشتر به کاربران برای نظارت بر داده‌های آن‌هاست، به آزادی بیان، توجه شایسته و کافی نکرده است. در اسناد بین‌المللی حقوق بشر، از جمله کنوانسیون اروپایی حقوق بشر، از حق بر آزادی بیان حمایت شده و هرگونه محدودیت بر آن باید با اهداف قانونی و به‌موجب قانون صورت گیرد.^{۸۴}

ماده ۱۷ در مواردی به‌طور استثنائی، کنترل‌کننده را مخیر به حفظ و نه حذف داده‌ها می‌کند، به این شرح:

۱- به منظور حمایت از آزادی بیان؛ ۲- به منظور حفظ منفعت عمومی در حوزه سلامت عمومی؛ ۳- به منظور اهداف تحقیقاتی تاریخی، آماری و علمی؛ ۴- به منظور برآوردن تعهد قانونی در حفظ داده‌های شخصی به‌موجب حقوق اتحادیه یا کشورهای عضو که کنترل‌کننده، موضوع آن است.^{۸۵}

83. On the "Right to Be Forgotten": Challenges and Suggested Changes to the Data Protection Regulation, *op. cit.*

84. *Ibid.*, 2.

85. Katarzyna Ciuckowska-Leszczewicz, *op. cit.*, 8.

۴. بررسی تطبیقی حق بر فراموش شدن

دیدگاه‌های اروپا و آمریکا راجع به حریم خصوصی و حقوق حمایت از داده، متفاوت با یکدیگر است. تفاوت اصلی آن است که اروپا حریم خصوصی را حقی^{۸۶} اساسی می‌شناسد که حمایت گسترده دولت را ایجاب می‌کند، درحالی‌که آمریکا حریم خصوصی را ارزشی^{۸۷} اساسی می‌داند که آزادی بیان بر آن مقدم است. این تفاوت، ناشی از تفاوت‌های فرهنگی، تاریخی و سرزمینی است.^{۸۸}

نگرش آمریکا و اروپا در خصوص اطلاعات محکومین کیفری نیز بسیار متمایز از یکدیگر است. آلمان، سوئیس و اسپانیا حق حذف داده‌های راجع به محکومین کیفری^{۸۹} را به رسمیت شناخته‌اند. درمقابل، اصلاحیه نخست قانون اساسی آمریکا از انتشار سوابق کیفری افراد، حمایت می‌کند.^{۹۰}

مقررات پیشنهادی کمیسیون اروپا موجب مباحثه‌های گوناگون در سراسر دنیا شده است. بی‌شک اگر این مقررات، لازم‌الاجرا شود، نه تنها در حوزه اتحادیه اروپا بلکه بر شرکت‌های امریکایی مشغول به تجارت در اروپا تأثیر خواهد گذاشت.

۴-۱. رویکرد کشورهای اروپایی

نخستین بار در یک کشور اروپایی (فرانسه)، به حق بر فراموش شدن که از حقوق شخصیت نشأت می‌گیرد، توجه شد. کمیسیون اروپا هم در واکنش به خواست شهروندان اروپایی برای حذف اطلاعات در فضای مجازی، مقررات جدیدی را درباره حمایت از داده‌ها از جمله حق بر فراموش شدن مطرح کرد. در واقع، رویکرد کشورهای اروپایی نسبت به حق بر فراموش شدن، متعادل‌تر است.

در ادامه به نمونه‌هایی از اعمال حق بر فراموش شدن در کشورهای اروپایی اشاره می‌شود: انگلستان همواره مدعی بوده است که میان حق بر حریم خصوصی و گمنامی افراد با آزادی بیان در مطبوعات، تعادل برقرار کرده است. در پرونده‌ای در سال ۱۹۶۵، شخصی به نام *مریبل*^{۹۱} دو کودک را زمانی که خود تنها ۱۱ سال داشت به قتل رساند. او در ۱۹۸۰ آزاد شد و هویت و نام

86. Right

87. Value

88. Laura Lagone, "The Right to Be Forgotten: A Comparative Analysis", (2012): 2, accessed September 2, 2013, electronic copy available at: <http://ssrn.com/abstract=2229361>.

89. Right to remove data about convicted criminals

90. *Ibid.*, 17.

91. Mary Bell

جدیدی برای خود انتخاب کرد. دادگاه، حق حریم خصوصی او را محترم شمرده و خاطرنشان کرد که در این پرونده، حق بر فراموش شدن، بر منفعت عمومی و آزادی مطبوعات مرجح است. البته دادگاه این امکان را برای مطبوعات در نظر گرفت که در صورت تغییر شرایط، خواستار تجدیدنظر در این حکم شوند.^{۹۲}

ولفگانگ ورله^{۹۳} و *مانفرد لوبر*^{۹۴} در سال ۱۹۹۰ در آلمان بازیگر مشهوری به نام *والتر سلمیر*^{۹۵} را به قتل رساندند و به زندان محکوم شدند. پرونده مورد توجه عموم قرار گرفت و به علت شهرت مقتول، نام قاتلین وارد تارنمای ویکی‌پدیا شد. در سال‌های ۲۰۰۷ و ۲۰۰۸ این دو نفر مشمول عفو و از حبس آزاد شدند. آن‌ها به محض آزادی به دادگاه آلمان مراجعه کرده و خواستار حذف نام خود از تارنمای ویکی‌پدیا^{۹۶} به زبان‌های آلمانی و انگلیسی شدند. در نهایت، نام ایشان از ویکی‌پدیای آلمانی حذف شد اما از آنجاکه ویکی‌پدیای انگلیسی در حوزه اختیارات دادگاه‌های آلمان قرار نمی‌گرفت، اقدامی جهت حذف نام صورت نگرفت.^{۹۷}

مثال دیگر، رأی دادگاه بروکسل^{۹۸} در سال ۲۰۰۱ است. محکوم پرونده مدعی شد که رسانه‌ها، حق بر فراموش شدن وی را نقض کردند. اخبار تلویزیون، آزادی وی را اعلام کرده و گذشته‌گیف‌ری او را با نمایش تصاویری برای عموم پخش کرده بود. در این پرونده نیز دادگاه به نفع وی رأی داد.^{۹۹}

در ایتالیا، مدیران اجرایی گوگل به علت فراهم آوردن امکان نمایش فیلمی در یوتیوب^{۱۰۰} راجع به سوءاستفاده از کودکی معلول، به نقض قانون حریم خصوصی ایتالیا محکوم شدند.^{۱۰۱} سوئیس در حوزه حریم خصوصی قوانین سختگیرانه‌ای دارد که مانع از انتشار تصاویر افراد بدون رضایت ایشان می‌شود. حمایت از حق بر حریم خصوصی و حق بر فراموش شدن در این کشور، حداکثری است. برای مثال، اخیراً مطبوعات ملزم شدند تصویر فردی را که مشکوک به دزدی از بانک بود به صورت شطرنجی نمایش دهند.^{۱۰۲}

استفاده از تصاویر افراد بدون رضایت ایشان در حقوق فرانسه نیز نقض حریم خصوصی به

92. Laura Lagone, *op. cit.*, 18.

93. Wolfgang Werle

94. Manfred Lauber

95. Walter Sedlmayr

96. Wikipedia.org

97. Katarzyna Ciuckowska-Leszczywicz, *op. cit.*, 4.

98. Court of First Instance of Brussels

99. *Ibid.*

100. YouTube.com

101. Laura Lagone, *op. cit.*, 20.

102. *Ibid.*, 21.

شمار رفته و فرد می‌تواند در هر زمان رضایت خود را پس گرفته و از آن صرف‌نظر کند.^{۱۰۳} البته در فرانسه باوجود حمایت‌های فراوان، این انتقاد نیز وارد شده است که به‌واسطه مقررات، این حق به میزان کافی در این کشور و سایر کشورهای اروپایی از ضمانت‌های کافی برخوردار است و به همین علت از لحاظ حقوقی، نیازی به تخصیص حقی خاص و ویژه برای فراموش شدن وجود ندارد.^{۱۰۴}

در اسپانیا دولت به گوگل دستور داد تا به‌موجب حق بر فراموش شدن، جستجوهای منتهی به مقاله‌ای را که بیش از ۲۰ سال پیش منتشر شده پاک کند. در سال ۱۹۹۱ نام دکتر هوگو گیدوتی روسو^{۱۰۵} در مقاله‌ای آورده شده بود که در آن، بیمار سابق، مدعی کوتاهی دکتر در جراحی زیبایی شده، حال آنکه دکتر از این اتهام مبرا شده بود. باوجود این، کماکان در صورت جستجوی نام وی، مقاله مذکور در صفحه اول جستجوی گوگل مشاهده می‌شد.^{۱۰۶}

آژانس حمایت از داده‌های اسپانیا نیز به گوگل دستور داد که در ۹۰ موردی که افراد مدعی نقض حریم خصوصی در نتایج جستجو در موتورهای جستجوگر شده بودند، پیوندها به مقالات خبری آنلاین را حذف کند. البته اسپانیا آزادی بیان در حمایت از روزنامه‌ها را محترم می‌شمارد اما این حمایت شامل موتورهای جستجوگر نمی‌شود. گوگل هم مدعی شد که اسپانیا تنها کشوری است که این شرکت را ملزم به حذف پیوندهایی کرده که حاوی اطلاعاتی غیر از اطلاعات غیرقانونی همچون معاملات قاچاق و هرزه‌نگاری بوده است.^{۱۰۷}

نمونه دیگر در اسپانیا پرونده *ماریو جیانی ماسیا*^{۱۰۸} مالک اردوگاه *لوس‌آلفاکس*^{۱۰۹} است. در سال ۱۹۷۸ در اردوگاه وی تصادفی سهمگین اتفاق افتاد. تانکر سوخت منفجر شد و بیش از ۲۰۰ نفر جان خود را از دست دادند. مالک از گوگل شکایت کرد. استدلال او این بود که با گذشت بیش از سی سال، نام اردوگاه او در جستجوی تصادف رخ داده در صفحات گوگل به نمایش گذاشته می‌شود و این امر به تجارت و کار او صدمه وارد کرده و مانع مراجعه افراد به اردوگاه می‌شود، حال آنکه تقصیری متوجه اردوگاه وی نبوده و بی‌گناهی او محرز است. او مدعی شد که از حق بر فراموش شدن برخوردار است و می‌تواند خواستار حذف و پاک شدن پیوندهای منفی شود. اما مالک در پرونده شکست خورد چرا که نتوانسته بود گوگل را به‌طور مستقیم مورد پیگرد قانونی

103. *Ibid.*

104. Le droit à l'oubli, un «droit» complexe, rapport de l'American Chamber of Commerce in France sur le «droit à l'oubli en France», (mars 2012): 3, accessed September1, 2013, http://www.amchamfrance.org/assets/news_last_white_papers/8945_amcham-droit-a-l-oubli-en-France.pdf.

105. Dr. Hugo Guidotti Russo

106. Laura Lagone, *op. cit.*, 19.

107. *Ibid.*

108. Mario Gianni Masia

109. *Los Alfaques*

قرار دهد.^{۱۱۰} در همین راستا و به دنبال پرونده‌ای دیگر که در آن مردی اسپانیایی خواستار حذف اطلاعات شخصی خود - راجع به حراج خانه‌اش به علت دیون مالی در ۱۶ سال پیش - از موتور جستجوگر گوگل شده بود، دادگاه اسپانیا از دیوان دادگستری اروپا پرسید که آیا شهروندان اروپایی می‌توانند تقاضای حذف داده‌هایشان را از گوگل بکنند؟ دیوان نهایتاً در ۱۳ مه ۲۰۱۴ در رأیی، ماده ۱۲ دستورالعمل ۱۹۹۵ را تفسیر و اعلام کرد که منافع و حق بر حریم خصوصی مرد اسپانیایی در اولویت است چرا که اطلاعات وی در زمره اطلاعات حساس بوده و ۱۶ سال پیش منتشر شده بود و دیگر هیچ منفعت عمومی برای نمایش لینک‌های مرتبط با آن وجود ندارد. بنابراین پیوندهای مذکور باید از گوگل حذف شود.^{۱۱۱} با رأی دیوان که کمیسیون اروپا نیز از آن استقبال کرده، «حق بر فراموش شدن» به عنوان راهی مناسب برای حفظ حریم خصوصی و حمایت از داده شهروندان اتحادیه اروپا پذیرفته شد.

۲-۴. رویکرد امریکا

بیشترین انتقادات از حق بر فراموش شدن در امریکا صورت گرفته است. بسیاری از پدیدآورندگان و مؤلفین آثار، این حق را خلاف آزادی بیان دانسته و اجبار موتورهای جستجوگر به حذف غیرفعال ساختن پیوندها را نوع جدیدی از سانسور می‌شمارند.^{۱۱۲}

مدتهاست که در امریکا تعارض میان حریم خصوصی و آزادی بیان پدیدار شده است. دیوان عالی امریکا اعلام داشته که مطالب صحیح و واجد ارزش خبری - حتی اگر متضمن آسیب به افراد دخیل در آن باشد - مورد حمایت آزادی مطبوعات است.^{۱۱۳}

در امریکا به حق بر فراموش شدن، همچون حقی در تعارض با حق مسلم عموم در دسترسی به اطلاعات و حق سازمان‌های خبری در انتشار اطلاعات مرتبط با ملاحظات عمومی نگریسته می‌شود. در این کشور، انتشار اطلاعات صحیح و مرتبط با منافع عمومی راجع به محکومین، بنا بر اصلاحیه نخست قانون اساسی و حق آزادی بیان امکان‌پذیر است. بنابراین، انتشار سوابق و تاریخچه کیفری افراد در امریکا با مانع قانونی روبه‌رو نیست و دیوان عالی ایالات متحده، نپذیرفته است که حق بر حریم خصوصی، حق مطبوعات در افشای گذشته شرم‌آور افراد را محدود کند. آزادی بیان در امریکا با حمایت چشمگیری روبه‌روست و به نظر می‌رسد که حریم خصوصی تنها زمانی غالب می‌شود که اطلاعات شخصی افشاشده، به‌طور غیرقانونی به دست

110. Katarzyna Ciuckowska-Leszczewicz, *op. cit.*, 5.

111. http://www.mischon.com/news/briefings/the_european_court_of_justice_judgment_on_google_13_may_2014_explained 08 2014, accessed January 15, 2015.

112. Katarzyna Ciuckowska-Leszczewicz, *op. cit.*

113. Laura Lagone, *op. cit.*, 15.

آمده باشد.^{۱۱۴}

حق بر فراموش‌شدن، مشکلی برای سازمان‌های خبری آنلاین امریکا^{۱۱۵} نیز به حساب می‌آید. نخست به این دلیل که با حق دسترسی عمومی به اطلاعات و حق انتشار اطلاعات راجع به منافع عمومی از سوی سازمان‌های خبری تعارض دارد. دوم اینکه با توجه به ملاحظات اصلاحیه نخست قانون اساسی، حق بر فراموش‌شدن با اصل پذیرفته‌شده در حریم خصوصی تعارض دارد (اطلاعاتی که وارد حوزه عمومی شده است ولو خصوصی بوده باشد، دیگر خصوصی محسوب نخواهد شد).^{۱۱۶}

امریکا بر این باور نیست که منافع و ملاحظات عمومی با گذشت زمان کم‌رنگ و فراموش می‌شود. این امر با حق بر فراموش‌شدن در تعارض است. در خصوص سوابق عمومی، مدت سپری‌شده تفاوتی ایجاد نمی‌کند چرا که لزوماً از اهمیت منافع عمومی در طول زمان کاسته نمی‌شود و به قوت خود باقی است.^{۱۱۷}

بسیاری از مفسرین و حقوق‌دانان امریکایی با پیشنهاد توسعه حق بر فراموش‌شدن مخالفت کرده و قانونگذاران اروپایی را متهم به «تفکری مه‌آلود»^{۱۱۸} کرده‌اند که با ارزش‌های اساسی امریکا مانند آزادی بیان و آزادی مطبوعات تعارض دارد.^{۱۱۹} در این میان، برخی از مفسرین تا حدودی تفسیری محدودتر از حق بر فراموش‌شدن را پذیرفته‌اند. برای مثال، برخی پیشنهاد می‌دهند که برای کودکان، حق حذف اطلاعاتی که ناآگاهانه و در اثر بی‌احتیاطی منتشر ساخته‌اند، در نظر گرفته شود. برخی دیگر معتقدند که مفهوم «بخشیدن و فراموش کردن»^{۱۲۰} از ارزش‌های بنیادین بشری است که قوانین ایالات متحده امریکا (از جمله ورشکستگی و قوانین کیفری) به آن توجه داشته و به این ترتیب، حق بر فراموش‌شدن را مدنظر قرار داده‌اند.^{۱۲۱} در امریکا، تا حدودی می‌توان قانون حریم خصوصی^{۱۲۲} ۱۹۷۴ را قابل‌اعمال برای حمایت از حق بر فراموش‌شدن دانست. این قانون بر چگونگی عملکرد آژانس‌های فدرال^{۱۲۳} در قبال داده‌های قابل‌شناسایی افراد، نظارت می‌کند. در قانون ۱۹۷۴، دولت از افشای اطلاعات افراد،

114. Katarzyna Ciuckowska-Leszczewicz, *op. cit.*, 9.

115. U.S. Online News Organizations

116. Laura Lagone, *op. cit.*, 16.

117. *Ibid.*, 18.

118. Foggy Thinking

119. Steven C. Bennett, "The 'Right to Be Forgotten': Reconciling EU and US Perspectives", 30 *Berkeley J. Int'l Law*. 161 (2012): 5, accessed September 2, 2013, <http://scholarship.law.berkeley.edu/bjil/vol30/iss1/4>.

120. Forgive and Forget

121. Steven C. Bennett, *op. cit.*, 8.

122. Privacy Act of 1974

123. Federal Agencies

بدون رضایت ایشان منع شده، درحالی که افراد از حق دسترسی به سوابق خود و اصلاح اشتباهات موجود برخوردارند. البته این قانون تنها بر آژانس‌های فدرال قابل‌اعمال است و شامل افراد و شرکت‌های خصوصی مانند گوگل نمی‌شود.^{۱۲۴}

اتاق تجارت امریکا در گزارش خود در مارس ۲۰۱۲^{۱۲۵} اعلام می‌دارد که بند ۲ ماده ۱۷ پیشنهادی، زمانی مشکل‌ساز می‌شود که کنترل‌کننده را ملزم می‌کند در جهت مطلع کردن کلیه اشخاص ثالث از تقاضای پاک‌شدن داده‌های شخصی، تدابیر لازم و منطقی اتخاذ کنند. حال آنکه در عمل، این اجبار در خصوص موتورهای جستجوگر و تارنماها بسیار دشوار است چرا که لزوماً از تمامی منابع اطلاعاتی آگاهی ندارند.

علاوه بر این، اگر شخصی که داده‌هایش پردازش شده است پیش از این رضایت خود را مبنی بر انتقال داده‌ها به اشخاص ثالث در چارچوب قرارداد خدماتی اعلام کرده باشد، شرایط این رضایت باید کماکان اجرا شود. اگر در مقام اجرای قوانین جاری این رضایت قابل‌فسخ باشد، رضایت منتفی است و شخص ثالث باید فوراً داده‌ها را پاک کند. در واقع، مقررات پیشنهادی، ضمن طرح حق مطلق برای انصراف از رضایت، احتمال به‌خطرافتادن حقوق قراردادی مشروع^{۱۲۶} را به همراه دارد. برای مثال، هنگامی که فردی در بانک، حساب باز می‌کند رضایت خود را به بانک برای پردازش داده‌های شخصی به‌ویژه داده‌های گذشته راجع به پرداخت‌های خود اعلام می‌دارد. بانک می‌تواند از این داده‌ها برای تصمیم‌گیری در خصوص اعطای وام استفاده کند. اگر این فرد بخواهد حق بر فراموش شدن را در خصوص داده‌های راجع به پرداخت‌های پیشین اعمال کند، آیا بانک ملزم است به اجرا و اعمال قرارداد حساب ادامه دهد؟ به نظر می‌رسد که مقررات پیشنهادی، تأثیری را که حق بر فراموش شدن می‌تواند بر حقوق قراردادی داشته باشد مدنظر قرار نداده است.^{۱۲۷}

به نظر اتاق بازرگانی امریکا، حق بر فراموش شدن، حق نوینی نیست بلکه فریب‌دهنده یا حتی خطرناک است و نباید به شهروندان القا شود که حقی اساسی و نوین است. در فرانسه نیز پیش از این به‌واسطه حق بر حریم خصوصی در ماده ۹ قانون مدنی از این حق حمایت شده است. مطابق ماده ۵-۶ قانون انفورماتیک و آزادی‌های ۶ ژانویه ۱۹۷۸، حقوق فردی ایجاب می‌کند تا داده‌هایی که دیگر برای رسیدن به هدف الزامی نیست، محو و فراموش شود. مرجح آن است که به‌جای خلق توهمی جدید با نام حق بر فراموش شدن، با اعمال روش‌های فنی، حقوق

124. Laura Lagone, *op. cit.*, 6.

125. Rapport de l'American Chamber of Commerce in France sur le «droit à l'oubli en France», (mars 2012).

126. les droits contractuels légitimes

127. le droit à l'oubli, un «droit» complexe, *op. cit.*, 4.

موجود، تقویت شود.^{۱۲۸}

۳-۴. رویکرد سایر کشورها

اخیراً دادگاهی در برزیل، حکم به دستگیری رئیس گوگل برزیلی^{۱۲۹} داد که از حذف فیلم‌های انتقادی یک نامزد انتخابات شهرداری، خودداری کرده بود. این فیلم‌ها حاوی افترا و توهین و در نتیجه، ناقض قوانین انتخاباتی برزیل بود.^{۱۳۰}

در آرژانتین، دادگاه تا بدانجا پیش رفته که جستجوی نام یک فرد را کاملاً مسدود کرده است. ویرجینیا دوکن‌ها^{۱۳۱} خواننده پاپ آرژانتینی، پیش از آنکه معروف شود، تصاویری نامناسب در اینترنت منتشر ساخته بود. او پس از مدتی پشیمان شد و توانست رأی دادگاه را به نفع خود، برای مسدود کردن نمایش تصاویر به دست آورد. برخلاف گوگل، یاهو نتوانست تمامی تصاویر را پاک کند. به همین علت، مجبور شد صفحه‌ای سفید را که در بردارنده رونوشت رأی دادگاه بود به نمایش بگذارد.^{۱۳۲}

این نمونه‌ها نشانگر آن است که در دورانی که «شما هر آنچه گوگل بگوید هستید»^{۱۳۳} حق بر فراموش شدن، نه تنها قابل اعمال بر سوابق کیفری و محکومیت‌های جنایی است بلکه حتی متعلق به همگان در خصوص کلیه اطلاعاتشان است.^{۱۳۴}

۴-۴. رویکرد ایران

در ایران نیز همچون سایر کشورها افراد، بیش از پیش، اطلاعاتی را درباره زندگی خصوصی و حرفه‌ای خود در اینترنت منتشر می‌کنند. عضویت و فعالیت در شبکه‌های اجتماعی مجازی، یکی از مسائلی است که در حال حاضر با استقبال چشمگیر کاربران ایرانی فضای مجازی همراه شده است و با گسترش محبوبیت اینترنت و شبکه‌های اجتماعی، سوءاستفاده از داده‌های شخصی افراد به طرق مختلف افزایش یافته است. اما متأسفانه تا کنون مراجع تقنینی به حق بر فراموش شدن توجه نکرده‌اند و حتی ادبیات حقوقی نیز با این مفهوم بیگانه بوده است. با این حال، به نظر می‌رسد که برای حمایت از این حق می‌توان به اصول قانون اساسی و برخی مقررات و قوانین عمومی استناد کرد.

128. le droit à l'oubli, un «droit» complexe, *op. cit.*, 5.

129. Google Brazil's President

130. Laura Lagone, *op. cit.*, 16.

131. Virginia da Cunha

132. Laura Lagone, *op. cit.*, 20.

133. "You Are What Google Says You Are"

134. Katarzyna Ciuckowska-Leszczewicz, *op. cit.*, 5.

اصول ۱۴ و ۲۰ قانون اساسی به لزوم رعایت «حقوق انسانی» اشاره کرده‌اند. بنابر اصل ۲۲ قانون اساسی، «حیثیت، جان، مال، حقوق، مسکن و شغل اشخاص از تعرض مصون است مگر در مواردی که قانون تجویز کند». می‌توان از واژه «حقوق» استفاده کرده، آن را به حق بر فراموش شدن تسری داد و تفسیر کرد که تجاوز به این حق، تعرض به حقوق و حیثیت اشخاص است که به موجب این اصل باید مصون نگاه داشته شود. اصل ۳۹، هتک حرمت و حیثیت کسی را که به حکم قانون دستگیر، بازداشت، زندانی یا تبعید شده «به هر صورت که باشد» ممنوع و موجب مجازات دانسته است، که ممکن است به صورت نقض حق بر فراموش شدن تحقق یابد. در اصل ۱۷۱ نیز به جبران خسارت معنوی و اعاده حیثیت توجه شده است.

قانون مسئولیت مدنی از جبران خسارت معنوی حمایت کرده است که می‌تواند در موارد نقض حق بر فراموش شدن اعمال شود. طبق ماده ۱ این قانون، «هر کس بدون مجوز قانونی عمداً یا در نتیجه بی‌احتیاطی به جان یا سلامتی یا مال یا آزادی یا حیثیت یا شهرت تجاری یا به هر حق دیگری که به موجب قانون برای افراد ایجاد گردیده لطمه‌ای وارد کند که موجب ضرر مادی یا معنوی دیگری شود»، مسئول جبران خسارت ناشی از عمل خود است. مواد ۲ و ۹ به جبران خسارت معنوی و ماده ۸ به مسئولیت جبران زیان وارده به حیثیت و اعتبارات و موقعیت دیگری اختصاص دارند. ماده ۱۰ نیز مقرر می‌دارد: «کسی که به حیثیت و اعتبارات شخصی یا خانوادگی او لطمه وارد می‌شود می‌تواند از کسی که لطمه وارد آورده است جبران زیان مادی و معنوی خود را بخواهد».

در قانون مجازات اسلامی، ماده ۵۸۲ قانون تعزیرات مقرر می‌دارد: «هریک از مستخدمین و مأمورین دولتی، مراسلات یا مخابرات یا مکالمات تلفنی اشخاص را بدون اجازه صاحبان آن‌ها افشا کند، به حبس از یک سال تا سه سال و یا جزای نقدی از شش تا هجده میلیون ریال محکوم خواهد شد». بنابر ماده ۶۴۸ همین قانون، «اطبا و جراحان و ماماها و داروفروشان و کلیه کسانی که به مناسبت شغل یا حرفه خود محرم اسرار می‌شوند هرگاه در غیر از موارد قانونی، اسرار مردم را افشا کنند به سه ماه و یک روز تا یک سال حبس و یا به یک میلیون و پانصد هزار تا شش میلیون ریال جزای نقدی محکوم می‌شوند».

ماده ۷۴۵ مقرر می‌دارد: «هرکس به وسیله سامانه‌های رایانه‌ای یا مخابراتی، صوت یا تصویر یا فیلم خصوصی یا خانوادگی یا اسرار دیگری را بدون رضایت او جز در موارد قانونی منتشر کند یا در دسترس دیگران قرار دهد، به نحوی که منجر به ضرر یا عرفاً موجب هتک حیثیت او شود، به حبس از نودویک روز تا دو سال یا جزای نقدی از پنج میلیون ریال تا چهل میلیون ریال یا هر دو مجازات محکوم خواهد شد».

طبق بند ۸ قانون احترام به آزادی‌های مشروع و حفظ حقوق شهروندی، مصوب ۱۳۸۳ باید

از افشای مضمون نامه‌ها و نوشته‌ها و عکس‌های فامیلی و فیلم‌های خانوادگی و ضبط بی‌مورد آن‌ها در بازرسی‌ها و معاینات محلی خودداری شود. بند ۱۱ این ماده واحده نیز کنجکاوی در اسرار شخصی و خانوادگی و سؤال از گناهان گذشته افراد را منع کرده است.

ماده ۳۱ قانون مطبوعات، انتشار مطالبی را که مشتمل بر تهدید به هتک شرف یا حیثیت یا افشای اسرار شخصی باشد ممنوع دانسته است.

ماده ۵۱ قانون دفاتر اسناد رسمی، مصوب ۱۳۱۶، ماده ۷ قانون مرکز آمار ایران، مصوب ۱۳۵۳، ماده ۲۳۲ قانون مالیات‌های مستقیم، مصوب ۱۳۶۶، ماده ۲۷ آیین‌نامه مترجمان رسمی، مصوب ۱۳۷۴، بند ۱۳۶ آیین‌نامه واحدهای ارائه‌کننده خدمات اطلاع‌رسانی و اینترنت (رسا) و بند ۱۵-۷ آیین‌نامه دفاتر خدمات حضوری اینترنت، مصوب ۱۳۸۰، ماده ۲۶ قانون کارشناسان رسمی دادگستری، مصوب ۱۳۸۱، مواد ۶۴ و ۷۵ قانون تجارت الکترونیکی، مصوب ۱۳۸۲، ماده ۴۶ قانون بازار اوراق بهادار، مصوب ۱۳۸۴ و ماده ۶۲ لایحه حمایت از حریم خصوصی، افشای اطلاعات و اسرار اشخاص در حوزه‌های مرتبط به خود را منع کرده‌اند.

مطابق ماده ۵۸ قانون تجارت الکترونیکی، ذخیره، پردازش یا توزیع داده‌پیام شخصی ... و داده‌پیام‌های راجع به وضعیت جسمانی، روانی یا جنسی اشخاص، بدون رضایت صریح آن‌ها به هر عنوان غیرقانونی است. طبق بند (د) ماده ۵۹، شخص موضوع داده‌پیام باید بتواند داده‌پیام‌های ناقص یا نادرست را محو یا اصلاح کند. به‌طور مشخص، مصداق حمایت از حق بر فراموش شدن، پذیرش درخواست شخص مبنی بر محو کامل پرونده رایانه‌ای داده‌پیام شخصی، در هر زمان با رعایت ضوابط مربوطه، وفق بند (ه) ماده ۵۹ است. ماده ۷۱ نیز برای ناقص شرایط مقرر در مواد ۵۸ و ۵۹ در بستر مبادلات الکترونیکی، مجازات یک تا سه سال حبس در نظر گرفته است.

بنابراین، در تمامی این مقررات، افشا و انتشار بدون رضایت اطلاعات اشخاص - که به‌نوعی با حق بر فراموش شدن تعارض دارد - محکوم شده و برای متخلف، مجازات تعیین شده است.

نتیجه

دهه‌های اخیر، شاهد پیشرفت بدون توقف فناوری‌های نوین اطلاعاتی و ارتباطاتی بوده است که به تدریج سبب تغییرات در زندگی اجتماعی، حرفه‌ای و روابط شخصی افراد شده است. در این میان، اینترنت و وب ۲,۰ نمونه جدید ارتباطات عمومی است که حقوق باید بر این محیط، نظارت داشته و پاسخ‌گوی مسائل جاری ناشی از ساختار پیچیده این شبکه جهانی باشد، مانند چارچوب آزادی بیان در اینترنت، حدود و میزان مسئولیت اطلاعات انتشار یافته، محدودیت‌های گمنامی در شبکه،^{۱۳۵} دوام اطلاعات به اشتراک گذاشته شده، سرقت هویت^{۱۳۶} و حق بر فراموش شدن. تمامی

این موضوعات در آینده‌ای نزدیک در رویکرد جدید و جامع اتحادیه اروپا راجع به حمایت از داده‌های شخصی با اصلاح دستورالعمل اروپایی حمایت از داده EC/۴۶/۹۵^{۱۳۷} در نظر گرفته خواهد شد.^{۱۳۸}

طرح اصلاحی دستورالعمل جاری راجع به قواعد حمایت از داده و الحاق حق بر فراموشی بر چارچوب جدید آن در حال بررسی است. پیتر هاستینکس، مقام ناظر حمایت از داده‌های اروپایی، این حق جدید را به‌عنوان نمونه‌ای از نیاز به حمایت مؤثر و قوی‌تر از داده‌های شخصی برمی‌شمرد. همکاری آژانس‌های حمایت از داده اروپایی و کمیسیون اروپا و رأی جدید دیوان دادگستری اروپا نشانگر تمایل در پذیرش حق بر فراموش شدن است. با این حال، این مسئله به علت مشکلات ناشی از اجرای فنی و در نظر گرفتن زمان انقضا برای داده‌ها، چالش بزرگی شده است.^{۱۳۹} از سوی دیگر، ممکن است سوءاستفاده از این حق، تهدیدی علیه برخی حقوق اساسی همچون حق بر آزادی بیان، حق بر اطلاعات یا حق بر فعالیت اقتصادی^{۱۴۰} - حق بر آغاز و توسعه فعالیت مبتنی بر داده‌ها - به حساب آید.^{۱۴۱} بنابراین باید هم‌زمان مسئله «حفاظت از میراث اطلاعات مجازی»^{۱۴۲} و آزادی اطلاعات مدنظر قرار گیرد.^{۱۴۳}

شایسته است که دستورالعمل جدید، ابزار مناسب اعمال حق بر فراموش شدن را به‌طور روشن و دقیق، توصیف و ساختار و مرزهای این حق را مشخص کند. مسلماً رأی اخیر دیوان دادگستری اروپا تا حدودی توانسته به مشخص شدن مرزهای حق بر فراموش شدن یاری رساند؛^{۱۴۴} هرچند ایراداتی بر آن وارد شده مبنی بر اینکه این رأی نتوانسته است انتظارات را برآورده سازد چرا که توجه کافی به حق آزادی بیان نداشته و راه را برای سانسور و سوءاستفاده متخلفین در حذف سوابق نامناسب خود فراهم کرده است. حذف پیوندها تنها در حوزه اتحادیه اروپا صورت می‌گیرد و دسترسی به آن در آمریکا و سایر کشورهای غیراروپایی امکان‌پذیر است. دیوان، حق بر حریم خصوصی و حمایت از داده را برتر دانسته و در واقع، خروجی تأسف‌برانگیز از دکترین توسعه‌یافته دیوان اروپایی حقوق بشر داشته است. شایسته بود که دیوان میان حق بر آزادی بیان (که دربردارنده حق دریافت اطلاعات است) و حق بر حریم خصوصی و حمایت از داده، تعادل برقرار

136. Identity theft

137. European Directive 95/46/EC on data protection

138. Pere Simón Castellano, *op. cit.*, 2-3.

139. *Ibid.*, 30.

140. le droit à la liberté d'entreprendre

141. le droit à l'oubli, un «droit» complexe, *op. cit.*, 4.

142. Patrimoine informationnel numérique

143. M. Pierre-Xavier Chomiak De Sas, *op. cit.*, 9.

144. Pere Simón Castellano, *Ibid.*, 30.

کند، حال آنکه این وظیفه خطیر را به موتورهای جستجوگر به‌عنوان کنترل‌کنندگان داده اعطا کرده است که علی‌الاصول نمی‌توانند مرجع مناسبی برای برقراری این تعادل باشند،^{۱۴۵} صرف‌نظر از اینکه به نظر برخی متخصصین، اصولاً موتورهای جستجوگر نباید به‌عنوان کنترل‌کننده داده طبقه‌بندی شوند.^{۱۴۶}

145. Kulk, Stefan and Zuiderveen Borgesius, Fredrik J., "Google Spain v. Gonzalez: Did the Court Forget about Freedom of Expression?", September 4, 2014. *European Journal of Risk Regulation* (2014), accessed January 15, 2015, <http://ssrn.com/abstract=2491486>.

146. EU Data Protection Law: a "Right to Be Forgotten"?, European Union Committee, 2nd Report of Session 2014-15, London: The Stationery Office Limited: 22, accessed January 15, 2015, <http://www.publications.parliament.uk/pa/ld201415/ldselect/lducom/40/40.pdf>.

منابع:

- انگلیسی

- EU Data Protection Law: A “Right to Be Forgotten”? European Union Committee, 2nd Report of Session 2014-15, London: The Stationery Office Limited, accessed January 15, 2015, <http://www.publications.parliament.uk/pa/ld201415/ldselect/ldcom/40/40.pdf>.
- Jeffrey Rosen, Symposium Issue, The Right to Be Forgotten, 64 Stan. L. Rev. Online 88, (February 13, 2012), accessed September 2, 2013, <http://www.stanfordlawreview.org/sites/default/files/online/topics/64-SLRO-88.pdf>.
- Katarzyna Ciuckowska-Leszczewicz, “The Right to Be Forgotten. European Approach to Protection of Personal Data”, *University of Warmia and Mazury in Olsztyn*, (2012), accessed September 2, 2013, <http://www.uwm.edu.pl/lawreview/sites/default/files/UWMLR.vol.4.pdf>.
- Laura Lagone, “The Right to Be Forgotten: A Comparative Analysis”, (2012), accessed September 2, 2013, electronic copy available at: <http://ssrn.com/abstract=2229361>.
- Meg Leta Ambrose, “It’s about Time: Privacy, Information Life Cycles, and the Right to Be Forgotten”, 16 Stan. *Tech. L. Rev.* 369, (2013), accessed September 4, 2013, <http://stlr.stanford.edu/pdf/itsabouttime.pdf>.
- On the “Right to Be Forgotten”: Challenges and Suggested Changes to the Data Protection Regulation, May 2, 2013, Center for Democracy and Technology, CDT Analysis of the European Commission’s Proposed Data Protection Regulation (Apr. 9, 2012), accessed September 1, 2013, <https://www.cdt.org/report/cdt-analysis-european-commissions-proposed-data-protection-regulation>.
- Pere Simón Castellano, The Right to Be Forgotten under European Law: A Constitutional Debate, *Lex Electronica*, vol. 16.1 (Hiver/Winter 2012), accessed September 3, 2013, http://www.lex-electronica.org/docs/articles_300.pdf.
- Stefan Kulk and ZuiderveenBorgesius, Fredrik J., “Google Spain v. Gonzalez: Did the Court Forget about Freedom of Expression?” September 4, 2014. *European Journal of Risk Regulation* (2014), accessed January 15, 2015, <http://ssrn.com/abstract=2491486>.
- Steven C. Bennett, “The “Right to Be Forgotten”: Reconciling EU and US Perspectives”, 30 *Berkeley J. Int’l Law*, 161 (2012), accessed September 2, 2013, <http://scholarship.law.berkeley.edu/bjil/vol30/iss1/4>.

- فرانسه

- Etienne Quillet, Le droit à l'oubli numérique sur les réseaux sociaux, mémoire de master de droits de l'homme et droit humanitaire, université Panthéon-Assas, (2011), accessed September 3, 2013, [https://docassas u-paris2.fr/nuxeo/site/esupversions/ef25f216-071c-4460-ab75-6cdcc161a5a4](https://docassas.u-paris2.fr/nuxeo/site/esupversions/ef25f216-071c-4460-ab75-6cdcc161a5a4).
- Le droit à l'oubli, un «droit» complexe, rapport de l'American Chamber of Commerce in France sur le «droit à l'oubli en France», (mars 2012), accessed September 1, 2013, http://www.amchamfrance.org/assets/news_last_white_papers/8945_amcham-droit-a-l-oubli-en-France.pdf.
- M. Pierre-Xavier Chomiac De Sas, L'existence d'un droit à l'oubli numérique, mémoire de Master II «Droit des médias et des télécommunications», Faculté de Droit et de Science Politique d'Aix-Marseille, (2009-2010), accessed September 5, 2013, http://junon.univ-cezanne.fr/u3iredic/wp-content/rapportsmemoires/internet/memoire_chomiacdesas.pdf.